

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η ΤΙΜΗ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΩΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΓΕΦΥΡΑ ΕΛΛΗΝΟΣΛΑΒΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ιωάννης Χ. Ταρνανίδης

Πριν απ' όλα είναι απαραίτητο να γίνει μια ειδική αναφορά στον όρο «ελληνοσλαβική», τον πολυχρησιμοποιημένο ιδιαίτερα τον τελευταίο καιρό, αλλά και ελάχιστα κατανοητό στο ευρύτερο κοινό. Με το πρώτο συνθετικό τής λέξης «ελληνοσλαβική» εννοούμε τον Ελληνισμό ως μια αδιάκοπη φυσική, πνευματική και πολιτιστική παρουσία και συνέχεια, συμπεριλαμβάνοντας και συνεκτιμώντας την ιστορική διαδρομή όλων των τμημάτων του ελληνικού στοιχείου ανά τους αιώνες. Υπ' αυτή την έννοια δεν δυσκολευόμαστε και δεν διστάζουμε να εντάξουμε στο σκεπτικό μας και το κατά τα άλλα πολυεθνικό Βυζάντιο ή το ελληνικό γένος κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όταν ο λαός δεν διέθετε δική του πολιτική οργάνωση και ενιαία έκφραση. Όσον αφορά στο δεύτερο συνθετικό, υπό τον όρο «σλαβική» εννοούμε τη σύμπασα σλαβική κοινωνία, κυρίως την ορθόδοξη, και μάλιστα από εμφάνισης του σλαβικού στοιχείου μέχρι σήμερα. Και τούτο, ανεξάρτητα από τη σημερινή πολυδιάσπαση, διαφορετική κρατική υπόσταση και αυτόνομη έκφραση των επιμέρους σλαβικών κοινωνιών (Σέρβων, Κροατών, Σλοβένων, Πολωνών, Τσέχων, Ρώσων κλπ.). Μια κοινή ή συγγενική παράδοση κατά το απώτερο παρελθόν (9^{ος}-10^{ος} αι.), με κυρίαρχο συνδετικό παράγοντα την κοινή εκκλησιαστική γλώσσα (τη γνωστή στη συνέχεια ως σλαβονική), επέτρεψε τη διατήρηση και διαιώνιση των πρώτων εικόνων και εντυπώσεων του στοιχείου από την επαφή του με τον πολιτισμένο κόσμο. Χωρίς αμφιβολία δε, από τις σημαντικότερες στιγμές και τις πιο εντυπωσιακές εικόνες που χαρακτήθηκαν βαθιά στη σλαβική ψυχή και έκτοτε χωρίς διακοπή τρέφουν

πνευματικά, συνοδεύουν ευεργετικά και εμπνέουν δημιουργικά το σλαβικό γένος, υπήρξαν εκείνες που συνδέονται με την είσοδό του στο χριστιανισμό και συνεπώς οι μορφές των Θεσσαλονικέων ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου¹.

Περί των δύο αδελφών γράφτηκαν πολλά και διατυπώθηκαν τόσες απόψεις για την καταγωγή τους, για τη δράση τους και για το ιεραποστολικό τους έργο, που δεν αφήνουν ασχολίαστη σχεδόν καμιά πτυχή της ζωής τους². Εκείνο το οποίο θα θέλαμε να τονίσουμε και να εξάρουμε στην παρούσα αναφορά μας είναι το πώς αναδύεται η εικόνα και η μορφή του Αγίου Δημητρίου μέσα από αυτό το έργο. Διαπιστώνουμε αβίαστα ότι η μορφή του Αγ. Δημητρίου και της πόλης του Θεσσαλονίκης υπήρξαν από τις πρώτες και σημαντικότερες εικόνες που πέρασαν στο σλαβικό κόσμο, σταθερά και μόνιμα συσχετισμένες με τη μορφή και το ιεραποστολικό έργο των φωτιστών τους αγίων αδελφών.

Ας δούμε όμως ιστορικά και μέσα από τις πηγές πώς ξεκίνησε και πώς εξελίχτηκε αυτή η παράδοση, εστιάζοντας την προσοχή μας στην ακτινοβολία και τη θετική επίδραση της «λατρείας» (=τιμής) του Αγίου στις ελληνοσλαβικές πνευματικές και όχι μόνο σχέσεις.

Ξεκινώντας από τη σλαβική αρχαιότητα, την ιστορική θα λέγαμε περίοδο της σλαβικής παρουσίας στον ευρωπαϊκό χώρο³, είναι χαρακτηριστικό ότι ο Άγιος Δημήτριος, ως προστάτης της ιερής πόλης Θεσσαλονίκης, ορθώνεται μπροστά τους και τους φράσσει το δρόμο, την καταστροφική τους ορμή στην πρώτη φάση της γνωριμίας τους με τον πολιτισμένο κόσμο.

Απ' ό,τι αφήνουν οι σχετικές πηγές να αντιληφθούμε, η Θεσσαλονίκη υπήρξε η σημαντικότερη πόλη του πολιτισμένου κόσμου, την οποία πρωτοσυνάντησαν στο πέρασμά τους προς την Ευρώπη. Αν μάλιστα αληθεύουν τα

1. Περισσότερα στη μελέτη μας «Το σλαβικό είδωλο της πόλης του Αγ. Δημητρίου Θεσσαλονίκης», *Αφιέρωμα στη μνήμη του Σωτήρη Κίσσα*, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 597-613.

2. Στην ελληνική βιβλιογραφία, και όχι μόνο, βασικό είναι το έργο του καθηγητή Αντ.-Αμ. Ταχιάου, *Κύριλλος και Μεθόδιος. Οι θεμελιωτές της αρχαίας σλαβικής γραμματείας*, Θεσσαλονίκη 1992.

3. Σχετικά με το θέμα αυτό υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία, παλιότερη και σύγχρονη. Περί όλων αυτών μπορεί να ενημερωθεί κανείς από το άρθρο του J. Kovačević, «Doseljenje Slovena na Balkansko poluostrvo», *Istorija srpskog naroda*, τόμ. 1, Beograd 1981, σελ. 109-112, υποσ. 1, 2, 3 και 4. Βλ. επίσης Δ. Α. Ζαχυθηνού, *Βυζαντινή Ιστορία 324-1071*, Αθήνα 1972, σελ. 97-101· Γ. Κατσόφσκα-Μαλιγκούδη, *Οι Σλάβοι των Βαλκανίων*, Αθήνα 2004, σελ. 28-30, 55-57, 105-106, 186-187, 237-239, και Ι. Ταρνανίδη, *Οι «κατά Μακεδονίαν Σκλαβήνοι». Ιστορική πορεία και σύγχρονα προβλήματα προσαρμογής*, Θεσσαλονίκη 2001.

όσα μας διέσωσαν τα «Θαύματα του Αγίου Δημητρίου»⁴, είναι σαφές ότι οι πρώτες εκείνες επαφές των Σλάβων με τη Θεσσαλονίκη, μεταξύ των ετών 597 και 680 μ.Χ., δεν αποτελούσαν κάποιες τυχαίες ή φιλικές επισκέψεις στην περιοχή και στην πόλη. Ο συγγραφέας του κειμένου, αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ιωάννης, που έζησε τα γεγονότα ή τουλάχιστον ένα μέρος των γεγονότων, και ο συνεχιστής του κάνουν λόγο για πέντε πολιορκίες και επιπλέον για κάποιες συνωμοσίες των Αβαροσλάβων κατά της πόλης. Επί ένα λοιπόν αιώνα, κατά πυκνότερα (κατά τα έτη 597, 609, 615, 618) ή αραιότερα (678) διαστήματα, οι λαοί αυτοί βρίσκονταν σε μια συνεχή προσπάθεια κατάληψης της πόλης, ονειρευόμενοι ασφαλώς πλούτη και λάφυρα για αρπαγή. Είναι λογικό να σκεφτούμε, παρόλο που δεν διαθέτουμε σχετικές μαρτυρίες, ότι η εικόνα του Αγ. Δημητρίου εντυπώθηκε στη συνειδησή τους ως μια θεότητα, στην οποία οι Θεσσαλονικείς ήσαν απόλυτα αφοσιωμένοι, μια θεότητα η οποία είχε υπό την προστασία της την πόλη, και κάθε προσπάθεια κατάληψής της ενείχε και το στοιχείο της σύγκρουσης μ' αυτή την ανώτερη, θεία και ακαταμάχητη δύναμη. Τελικά, βέβαια, αυτό αποδείχτηκε

4. «Τα Θαύματα του Αγίου Δημητρίου» αποτελούν ομιλίες, τις οποίες είχε απευθύνει στο κοινό της Θεσσαλονίκης ο αρχιεπίσκοπός της Ιωάννης, που από τις σχετικές αναφορές του φαίνεται να υπήρξε σύγχρονος των αβαροσλαβικών επιδρομών κατά της Θεσσαλονίκης, μεταξύ 7^{ου} και 8^{ου} αιώνα μ.Χ. Ιδιαίτερα χρήσιμες και μοναδικές είναι οι πληροφορίες που μας δίνουν σχετικά με τους πρωτοεμφανιζόμενους στην περιοχή Σλάβους· τη φυσιογνωμία τους, τις πολεμικές τους συνήθειες, τις μετακινήσεις τους, τις ονομασίες τους, τις τριβές τους με τον ντόπιο βυζαντινό πληθυσμό, τις εγκαταστάσεις τους στο χώρο κλπ. Από το έτος 1760 και εντεύθεν έχουν γίνει επανειλημμένες εκδόσεις, μεταφράσεις και σχόλια του σημαντικού αυτού έργου. Βλ. σχετικά: C. Byeus, εν *Acta sanctorum*, Oct. iv Bruxelles 1780, σελ. 104-160 και 162-189· P.G. 116, (*Miracula*), στ. 1203-1324 και 1325-1384· A. Tougard, *De l'histoire profane dans les Actes grecs des Bollandistes: extraits grecs, traduction française, note, avec les fragments lassés inédits par les Bollandistes*, Paris 1874, σελ. 80-205 και 252-269· P. Lemerle, *Les plus anciens recueils des miracles de Saint Démétrius*, I Le texte, Paris 1979, II Commentaire, Paris 1981. Πρβλ. F. Barišić, *Čuda Dimitrija Solunskog kao istoriski izvori*, Beograd 1953 και «*Miracula S. Demetrii*», I και II, εν *Vizantiski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* [=Srpska Akademija Nauka, Posebna izd. 241-Vizantološki institut, knj. 3], Beograd 1955, σελ. 173-184 και 185-216 του ίδιου, καθώς και Π. Κ. Χρήστου, *Η γραμματεία των Δημητρείων. Α', Διηγήσεις περί των θαυμάτων του Αγίου Δημητρίου* (κείμενο, μετάφρασις, εισαγωγή, σχόλια), Θεσσαλονίκη 1993, όπως και πρόσφατη έκδοση υπό Χαρ. Μπακιριτζή, *Αγίου Δημητρίου Θαύματα. Οι συλλογές Αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Αωνύμου. Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου Δημητρίου*, Αθήνα 1998 (παράλληλη νεοελληνική μετάφραση υπό Αλ. Σιδέρη). Οι παραπομπές μας στο εξής θα γίνονται σ' αυτή την τελευταία έκδοση.

και στην πράξη αληθές, αφού ουδέποτε οι Σλάβοι κατόρθωσαν να την καταλάβουν. Εκεί πάντως, στη σλαβική αρχαιότητα του 6^{ου}-7^{ου} και 8^{ου} αιώνα, λαμβάνει τέλος και η αρνητική γι' αυτούς εικόνα του Αγίου. Στα επόμενα χρόνια, και κυρίως με την εμφάνιση και τη δράση των αδελφών Κυρίλλου και Μεθοδίου, τα πράγματα αλλάζουν ριζικά. Η νέα αντίληψη περί του Δημητρίου, η νέα μορφή του, η θετική για όλους τους πιστούς, εντός και εκτός Θεσσαλονίκης, θα συνταξιδέψει με τους δύο ιεραποστόλους και θα γίνει γνωστή στους σλαβικούς πληθυσμούς της Κεντρικής Ευρώπης, της σλαβικής χώρας που ήταν γνωστή ως Μεγάλη Μοραβία, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της εκεί άφιξης και δράσης των δύο ιεραποστόλων, ίσως αμέσως με την εμφάνισή τους στη χώρα αυτή, το 863 μ.Χ.⁵ Στο Βίο του Μεθοδίου αναφέρεται ότι, μετά το ταξίδι του στην Κωνσταντινούπολη περί το 882, αφού ο Άγιος συμπλήρωσε το έργο της μετάφρασης των βιβλίων της Αγίας Γραφής στα σλαβικά, «μαζί με τον κληρο του τέλεσε τη θεία λειτουργία και πανηγύρισε τη μνήμη του Αγ. Δημητρίου» (Κεφ. XV)⁶. Και τούτο, όπως καθαρά αναφέρεται εκεί, έλαβε χώρα στις 26 Οκτωβρίου, όταν αποπερατώθηκαν οι παραπάνω μεταφραστικές εργασίες. Έχουμε βέβαια σοβαρούς λόγους να πιστεύουμε πως η Ακολουθία του Αγίου Δημητρίου, η οποία σώθηκε πράγματι σε παλαιοσλαβική σύνθεση, είχε προηγηθεί κατά πολύ· ίσως μάλιστα να πραγματοποιήθηκε και πριν η ιεραποστολική ομάδα ξεκινήσει από την Κωνσταντινούπολη για το μακρινό της ταξίδι, όταν δηλ. περί το 855 και πάντως πριν από το 860 — έτος κατά το οποίο οι δύο αδελφοί στάλθηκαν στην Κριμαία, στους Χάζαρους⁷ — είχαν αποσυρθεί στη Μονή Πολυχρονίου, στον Όλυμπο της Βιθυνίας, προφανώς για να προετοιμαστούν πνευματικά και οπωσδήποτε με σκοπό να προετοιμάσουν το υλικό τους, τις Ακολουθίες και τα λοιπά

5. Το έτος 862 μ.Χ. επισκέφθηκαν την Κωνσταντινούπολη οι απεσταλμένοι του Μοραβού ηγεμόνα Ρόστισλαβ και μετέφεραν το αίτημά του προς τον Βυζαντινό αυτοκράτορα, να αποστείλει στη χώρα του επίσκοπο και δασκάλους, για να διδάξουν στο λαό του την αληθινή χριστιανική πίστη. Βλ. σχετ. Α.-Α. Ταχιάου, *Κύριλλος και Μεθόδιος*, ό.π., σελ. 100-113. Πρβλ. και Ι.Χ. Ταρνανίδη, *Σελίδες από την εκκλησιαστική γραμματεία των Σλάβων*, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 107-127. Ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις περί της γεωγραφικής θέσης της Μεγάλης Μοραβίας και επί άλλων θεμάτων σχετιζόμενων με την πρώτη ιεραποστολή των Θεσσαλονικέων αδελφών στη χώρα βλ. στα *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου «Thessaloniki – Magna Moravia»*, Proceedings of the International Conference, Thessaloniki 16-19 Oct. 1997), Thessaloniki 1999.

6. Βλ. ελληνική μετάφραση υπό Ίω. Αναστασίου, «Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, Βίος Μεθοδίου (μετάφρασις), Βίος Κλήμεντος Ἀχρίδος», *Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής*, τόμ. ΙΒ', Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 159.

7. Βλ. Α.-Α. Ταχιάου, *Κύριλλος και Μεθόδιος*, ό.π., σελ. 65.

λατρευτικά κείμενα στη σλαβική γλώσσα⁸. Όπως αποδέχεται πια η σχετική επιστημονική έρευνα, η σλαβική μορφή της Ακολουθίας του Αγίου Δημητρίου πρέπει να ήταν έργο του ιδίου του Μεθοδίου, ο οποίος γνώριζε καλύτερα από κάθε άλλον Βυζαντινό αυτή τη νεότερη στην περιοχή ξένη λαλιά⁹.

Είναι ενδιαφέρον και αξίζει να μεταφέρουμε και στην παρούσα μικρή και σύντομη αναφορά μας μερικές φράσεις από την εν λόγω Ακολουθία¹⁰, προκειμένου να γίνει σαφής και αντιληπτή η εικόνα του Αγίου, που πειστικά και ζωντανά μεταφέρθηκε από τους δύο αδελφούς στο σλαβικό κόσμο. Τα χωρία αυτά, κατά δική μας μετάφραση, έχουν ως εξής:

α' τροπάριο γ' ωδής: «Μέγα βοηθόν έν σοι εύρεν, εν ταις θλίψεσιν, η πόλις Θεσσαλονίκη»¹¹,

γ' τροπάριο στιχηρών: «Αγάλλου εν Κυρίω, πόλις Θεσσαλονίκη, έχουσα Δημήτριον πανένδοξον εν σοι φως της πίστεως...»¹²,

ιδιόμελο δοξαστικό στιχηρών, ήχος α': «Χαίρε, ηγαπημένε φιλόπολι Δημήτριε..., Χαίρε, δύναμις και εγκώμιον Θεσσαλονίκης...»¹³,

γ' τροπ. στιχηρών, ήχος δ': «Ελαμψες εν τη πατρίδι σου, πανένδοξε μάρτυς Δημήτριε...»¹⁴,

γ' τροπ. α' ωδής (ετέρας): «Και έδωκεν (ο Θεός) φιλόπατριν, έντιμον βοηθόν τη ενδόξω Θεσσαλονίκη...»¹⁵ και άλλη παραλλαγή: «Σε, Δημήτριε, έδωκεν (ο Θεός) βοηθόν, ένδοξον, φιλόπατριν, τη ενδόξω Θεσσαλονίκη»¹⁶,

κοντάκιο, ήχος γ': «Τω αίματί σου, Δημήτριε, η Εκκλησία εκοσμήθη...» και «Ο Χριστός σοι έδωκε το κράτος αήτητον και φυλάττει την πόλιν σου ακλόνητον»¹⁷.

Αν και ελάχιστα τα παραδείγματα, λόγω του περιορισμένου χρόνου που

8. Βλ. Ι. Χ. Ταρνανίδη, «Το σλαβικό αλφάβητο, οι δημιουργοί του και ο ρόλος του Οικουμενικού Πατριάρχη και του Βυζαντινού Αυτοκράτορα», *Σελίδες από την εκκλ. γραμματεία*, ό.π., σελ. 131-163.

9. Βλ. Κ. Nichoritis, «Unknown Stichera to St. Demetrius by St. Methodius», *The Legacy of St. Cyril and Methodius to Kiev and Moscow (Proceedings of the International Congress on the Millennium of the Conversion of Rus' to Christianity. Thessaloniki 26-28 November 1988)*, Thessaloniki 1992, σελ. 79-86.

10. Έκδ. Β. St. Angelov, «Kanon na Dimitar Solunski», *Iz starata bǎlgarska, ruska i srǎbska literatura*, Sofija 1958.

11. Angelov, ό.π., σελ. 23.

12. Angelov, ό.π., σελ. 24.

13. Angelov, ό.π., σελ. 25.

14. Angelov, ό.π., σελ. 25.

15. Angelov, ό.π., σελ. 27.

16. Angelov, ό.π., σελ. 27, υποσ. 1.

17. Angelov, ό.π., σελ. 29.

διαθέτουμε σε μια ανακοίνωση όπως η παρούσα, το συμπέρασμα στο οποίο οδηγούν είναι αναμφισβήτητο: η περί τον Άγιο Δημήτριο σλαβική γραμματεία, στα πλαίσια της πρώιμης σλαβικής υμνογραφίας, υπήρξε πολύ σημαντική. Τα σχετικά κείμενα υπήρξαν ενδιαφέροντα και καθοριστικά για την περαιτέρω σλαβική πνευματική συγκρότηση και πολιτιστική πορεία, διότι, εκτός της λατρευτικής τους αξίας, περιγράφοντας τα θαύματα του Αγίου Δημητρίου, απαρεγκλίτως μετέφεραν τη σκέψη των Σλάβων πιστών και στην θεοφύλακτη πόλη του Θεσσαλονίκη. Είναι δε ιδιαίτερης σημασίας και αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό το γεγονός, ότι η φιλολογία αυτή περί τον Άγιο Δημήτριο και την πόλη του Θεσσαλονίκη δεν έπαψε να αναπαράγεται και να κρατεί τη σχετική εικόνα στη συνείδηση των Σλάβων πιστών ζωντανή μέχρι και το 18^ο αιώνα¹⁸. Τα κείμενα αυτά, είτε είναι απόκρυφα είτε λαϊκές αφηγήσεις, διατηρούν πάντα ιερή την εικόνα της Θεσσαλονίκης, χάρη στο ενδιαφέρον και την προς αυτήν αγάπη του αγίου προστάτη της Δημητρίου. Σ' αυτό συμβάλλει και το γεγονός ότι ο ναός του, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της εισόδου τους στο Χριστιανισμό, αποτελεί χώρο προσκυνηματικό, όπου οι πιστοί συρρέουν από κάθε γωνιά της Χριστιανοσύνης για να προσκυνήσουν και να λάβουν το ιαματικό μύρο που αναβλύζει από τον τάφο του μεγαλομάρτυρα¹⁹. Οι σκηνές αυτές, οι εντυπώσεις, ο θαυμασμός, η γενικότερη λατρευτική ατμόσφαιρα, μεταφέρονται στη συνέχεια από τους πιστούς στις ιδιαίτερες πατρίδες τους και ο σλαβικός κόσμος σ' όλη την έκτασή του γίνεται κοινωνός της ζωής και της ακτινοβολίας της Θεσσαλονίκης μέσω της τιμής προς τον Άγιο Δημήτριο.

Ο Άγιος Δημήτριος λοιπόν καθιερώνεται ως Σαλονικιός (Solunski) και η τιμή του μεταφέρει τους πιστούς, και εν προκειμένω τους Σλάβους πιστούς, στην πόλη του, τη Θεσσαλονίκη (τη Solum), η οποία παρουσιάζεται ως μεγάλη και ένδοξη. Αργότερα μάλιστα, όταν μετά την κοίμηση των αγίων αδελφών θα γραφτεί και γι' αυτούς ειδική Ακολουθία για να τιμηθούν ως άγιοι, η Θεσσαλονίκη του Αγ. Δημητρίου θα μνημονεύεται και ως πατρίδα τών ιεραποστόλων²⁰, καθιστάμενη για το σλαβικό κόσμο μια πόλη πρότυπο.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι πολύ γρήγορα και σε όλη την έκταση της σλαβικής παρουσίας, που είναι πια και χριστιανική, εμφανίζονται πιστά αντί-

18. Βλ. Δημ. Σ. Ηλιάδου, «Ο άγιος Δημήτριος και οι Σλάβοι», *Πεπραγμένα του Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου (Θεσσαλονίκη 12-19 Απριλίου 1953)*, Αθήνα 1958, σελ. 132-137.

19. Βλ. L. Matejko, «The Cult of St. Demetrius of Thessalonica in the Church Slavonic Literary Tradition», *Thessaloniki – Magna Moravia*, ό.π., σελ. 217-224.

20. Βλ. Ι. Ταρνανίδη, «Το σλαβικό είδωλο», ό.π., σελ. 606.

γραφα της πόλης²¹. Αντίγραφα, που μολονότι δεν ονομάζονται Solum, έχουν προστάτη τους τον Άγιο Δημήτριο.

Αν εξαιρέσουμε απ' αυτή την κατηγορία το Σίρμιο, για το οποίο οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι η τιμή του Αγ. Δημητρίου προηγήθηκε της εκεί σλαβικής παρουσίας²², και ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η πόλη έμεινε στην Ιστορία ως Sremska Mitrovica, με το σλαβικό δηλαδή όνομα, που σημαίνει «Δημητρείος πόλις του Srem» (ασφαλώς σε αντιδιαστολή προς τη «Μακεδονική» Mitrovica, τη Θεσσαλονίκη), — μια σειρά από πόλεις, όπως η Γλαβηνίτζα, το Τύρνοβο στα Βαλκάνια, το Βλαδίμηρο, το Vyšgorod στη Ρωσία, που πήρε το όνομα «δεύτερη Θεσσαλονίκη»²³, δίνει την εικόνα αντιγράφου, ειδώλου τής βυζαντινής Θεσσαλονίκης. Το κοινό τους χαρακτηριστικό: όλες έχουν προστάτη τον Άγιο Δημήτριο τον Solunski... (= τον Σαλονικιό).

21. Βλ. Ι. Γαρνανίδη, *ό.π.*, σελ. 607-610.

22. Σχετικές πληροφορίες βλ. στη μελέτη Γ. Ι. Θεοχαρίδη, «Σίρμιον ή Θεσσαλονίκη; (Επανεξέταση μιας κριτικής εξετάσεως της περι του Αγίου Δημητρίου παραδόσεως)», *Μακεδονικά* 16 (1976), σελ. 269-308.

23. Βλ. D. Obolensky, «The Cult of St. Demetrius of Thessaloniki in the history of Byzantine-Slav Relations», *Balkan Studies* 1, τεύχ. 15 (Θεσσαλονίκη 1974), σελ. 16.